

References (in language original)

- Blankart Ch. Political Economics versus Public Choice [Electronic resource] // Kyklos. – 2006. – Vol. 59. – No 2. – P. 171–200. – Accessed mode : <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-6435.2006.00330x/abstract;jsessionid=2B9993338F6C87A39F7C9>
- Buchanan J. M. The power to tax: analytical foundations of a fiscal constitution [Electronic resource]. – New York : Cambridge University Press, 2006. – Accessed mode : http://files.libertyfund.org/files/2114/0102-09_LFeBk.pdf
- Entin St. J. Tax incidence, Tax Burden, and Tax Shifting: Who Really Pays the Tax? [Electronic resource] // CDA04-12. – 2004. – November 5. – Accessed mode : <http://www.heritage.org/research/reports/2004/11/tax-incidence-tax-burden-and-tax-shifting-who-really-pays-the-tax>
- Richard H. Is a higher rate of R&D tax credit a panacea for low levels of R&D in disadvantaged regions? [Electronic resource] / Harris Richard, Li Qian Cher, Trainor Mary // Research Policy. – 2009. – No 38 (1). – P. 192–205. – Accessed mode : http://eprints.gla.ac.uk/4713/1/Research_Policy_revised.pdf
- Musgrave R. A. Public finance in theory and practice [Electronic resource] / R. A. Musgrave, P. B. Musgrave. – Fourth edition. – McGraw-Hill Book Company, 1984. – P. 247–253. – Accessed mode : <http://ebooklib.org/txt/public-finance-in-theory-and-practice-richard-musgrave-peggy-musgrave>
- Stiglitz J. E. Economics of the public sector [Electronic resource] / Joseph E. Stiglitz. – 3rd ed. – New York : W. W. Norton, 2000. – Accessed mode : <http://ebookbrowse.net/professor-joseph-stiglitz-pdf-d642859175>
- Thiethen U. Fiscal decentralisation & economic growth in high-income OECD countries [Electronic resource] / Ulrich Thie?en // Enepri Working Paper. – 2001. – No 1. – Accessed mode : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.199.8328&rep=rep1&type=pdf>
- Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія : за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2008. – 675 с.
- Мельота І. Фіскальні та регуляторні причини тійової економіки в країнах з перекідною економікою: приклад України / І. Мельота, У. Тіссен, Т. Вахненко [Електронний ресурс]. – Серпень 2001 р. – Режим доступу : www.iier.com.ua/files/publications/WP/2001/Wp9_ukr.pdf
- Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : у 3-х т. / Ін-т економіки та прогнозування НАН України ; за ред. В. М. Гейця, В. П. Семіноженка, Б. С. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. – Т. 1: Економіка знань – модернізаційний проект України. – 544 с.
- Соколовська А. М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. М. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4–12.
- Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) : монографія / Л. Л. Тарангул ; Академія держ. податкової служби України. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. – 286 с.
- Фролова Н. Оподаткування доходів від праці та від капіталу в Україні / Н. Фролова // Економіка України. – 2006. – № 12. – С. 21–28.
- Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation [Electronic resource] / D. Ricardo (Third edition of the 1821). – Accessed mode : www.econlib.org/library/Ricardo/ricPhtml?
- Taxation Trends in the European Union 2013 [Electronic resource]. – Accessed mode : http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2013/report.pdf
- Revenue Statistics 1965–2011 [Electronic resource]. – Accessed mode : http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/revenue-statistics-2012_rev_stats-2012-en-fr#page1
- Innovation Union Scoreboard 2013 [Electronic resource]. – Accessed mode : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard/index_en.htm
- Показники виконання Державного бюджету України 1999–2012 рр. [Електронний ресурс] / Міністерства фінансів України. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643
- Наука та інноваційна діяльність в Україні : Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – К., 2013. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 04.11.2013

О. М. Тимченко

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», Україна
timel@hotmail.ru

УДК 336.2

Ю. В. Сибірянська

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», Україна
julia_sib@inbox.ru

ФІСКАЛЬНІ ЕФЕКТИ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ У ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Анотація. Оцінено обсяг податкових надходжень, на який можуть збільшитися доходи бюджету за умови структурних зрушень у бік оподаткування майна та процентних доходів від депозитних рахунків у банках за незмінного рівня загального податкового навантаження. Обґрунтовано можливість зменшення загального податкового навантаження без ризику бюджетних втрат. Запропоновано альтернативну структуру податкових надходжень у Зведеному бюджеті України.

Ключові слова: податки, податкова система, податкове навантаження, податок на майно, податок на процентні доходи за депозитами, структурні зрушення.

Е. Н. Тимченко

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансов,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Ю. В. Сибірянская

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансов,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ФИСКАЛЬНЫЕ ЭФФЕКТЫ СТРУКТУРНЫХ СДВИГОВ В НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

Аннотация. Оценен объем налоговых поступлений, на который могут увеличиться доходы бюджета при условии структурных сдвигов в сторону налогообложения имущества и процентных доходов от депозитных вкладов в банках при неизменном уровне общей налоговой нагрузки. Обоснована возможность уменьшения общей налоговой нагрузки без риска бюджетных потерь. Предложена альтернативная структура налоговых поступлений в консолидированном бюджете Украины.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, налоговая нагрузка, налог на имущество, налог на процентные доходы по депозитам, структурные сдвиги.

Olena Tymchenko

D.Sc. (Economics), Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine
54/1 Peremogy Ave, Kyiv, 03680, Ukraine

Yulia Sybirianska

PhD (Economics), Associate Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine
54/1 Peremogy Ave, Kyiv, 03680, Ukraine

FISCAL EFFECTS OF STRUCTURAL CHANGES IN THE TAX SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The main part of the tax system in Ukraine make the taxes, the payment of which can be easily avoided. It complicates the management of them and doesn't give a possibility to fully realize the tax system potential. That's why the structural changes

in property taxation and taxation on incomes from saving on deposit accounts are quite necessary. The aim of this article is to evaluate the amount of the taxes which can increase the state budget incomes in case the structural changes in property taxation and taxation on interest incomes from deposit accounts are realized while constant level of total tax burden. The structural changes in property and interest incomes taxation give a possibility to receive additional 13.6 billion UAH or decrease the total tax burden by 0,6 percent without running a risk of losing a part of the budgetary incomes. The suggested structural changes don't require significant reforms in the tax system of Ukraine. The introduction of the property tax and the tax on interest incomes from saving on deposit accounts will promote the realization of the social fairness principle in taxation.

Keywords: taxes; tax system; tax burden; property tax; tax on interest income; structural changes.

JEL Classification: H21, H23, H24

Постановка проблеми. В Україні від 2010 року здійснюються заходи із модернізації податкової системи. Уже вдалося досягти певних позитивних результатів. Однак збільшення податкових надходжень до Зведеного бюджету України не супроводжується підвищенням фіскальної ефективності податкової системи. До того ж напруженим залишається стан державних фінансів. Зібраних коштів не вистачає для фінансування державних зобов'язань, що гальмує зростання економіки та добробуту населення. Це обумовлює необхідність пошуку шляхів найповнішої реалізації фіскального потенціалу податкової системи України як показника, що характеризує співвідношення фактичних та потенційних податкових надходжень. Згідно із нашими розрахунками, значення цього показника останні п'ять років було відносно стабільним: у 2008 р. – 71,4%, у 2012 р. – 74,6%, що свідчить про певний стереотип поведінки платників стосовно виконання зобов'язань перед бюджетом. Результати дослідження результативності податкового контролю підтверджують обмежені можливості контролюючих органів щодо виявлення прихованих податків. Отже, в Україні сформувалася податкова система, яка дає змогу реалізувати тільки близько 75% її фіскального потенціалу. За таких умов очевидно є необхідність перебудови елементів системи для підвищення рівня збирання податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Насамперед ідеться про запровадження податку на майно з метою посилення перерозподільної функції податкової системи [1]. Наразі постала проблема: як змінити співвідношення між податками (враховуючи податок на майно), зважаючи на різний ступінь ризику приховування кожного з них, щоб максимізувати надходження до бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що розглядаються у статті, перебувають у центрі уваги багатьох науковців. Вагомий внесок у дослідження фундаментальних проблем становлення податкових систем зробили західні вчені, серед яких А. Сміт (A. Smit), Дж. Стігліц (J. Stiglitz), Р. Масгрейв (R. Musgrave). До вивчення та вирішення питань реформування податкової системи України доклало зусиль чимало провідних економістів, ідей яких знайшли відображення у численних наукових працях. Особливо варто відмітити дослідження І. А. Золотько, Ю. Б. Іванова, А. І. Крисоватого, І. А. Майбурова (I. Maiburov), В. М. Мельника, В. М. Опаріна, А. М. Соколовської, В. М. Федосова, П. В. Цимбала. Віддаючи належне доробку науковців, зазначимо, що спроб кількісної оцінки структурних зрушень у податковій системі з метою визначення фіскальних ефектів від них у фаховій літературі не виявлено. Така оцінка вперше була зроблена авторами статті в контексті пошуку шляхів мінімізації податкового боргу [2]. Продовжуючи дослідження у цьому напрямі ми врахували зміни в податковій системі України, які відбулися після прийняття Податкового кодексу.

Мета статті – оцінити обсяги податкових надходжень, на які можуть збільшитися доходи бюджету за умови структурних зрушень у бік майнового оподаткування та оподаткування процентних доходів за депозитами; запропонувати альтернативну структуру податкових надходжень у Зведеному бюджеті України.

Основні результати дослідження. Як і в попередньому дослідженні [2], ми поставили умову, що за будь-яких структурних змін у податковій системі податкове навантаження повинно залишитися на поточному рівні – 25,6% у 2012 р. без урахування єдиного соціального вне-

ску. Виконання цієї умови вимагає вибору податків, навантаження яких має зменшитися, щоб запровадження податку на майно не збільшило загального податкового навантаження. Для цього проаналізуємо податкове навантаження по основних бюджетоформуючих податках, збору за першу реєстрацію транспортного засобу та платі за землю у 2008–2012 рр. Решта податків загалом становить близько 3% ВВП [3], тому дослідження структурних зрушень у цій групі не має сенсу.

Найменше навантаження створюють збір за першу реєстрацію транспортного засобу (0,1–0,2% ВВП) і плата за землю (0,9% ВВП) [3], тобто майнові податки, що характеризуються низькою імовірністю ухилення від їх сплати. Враховуючи наш намір посилити саме майнове оподаткування в податковій системі, зменшувати їх частку у ВВП недоцільно. Дещо більше навантаження створює акцизний податок, частка якого у ВВП істотно зростає від 2009 року, що пов'язано із збільшенням ставок акцизного податку (2,7–2,9% ВВП). Однак це майже не вплинуло на виробництво й споживання підакцизних товарів. Відтак вважаємо, що зменшувати навантаження акцизного податку також не варто. Щодо інших податків, частка яких у ВВП дещо збільшилася після прийняття Податкового кодексу, то це відбулося переважно за рахунок екологічного податку. Зміщення навантаження на екологічні та ресурсні платежі є правильним, а тому ми не зменшуватимемо їх частку при побудові нашої оптимізаційної моделі.

Залишилися три бюджетоформуючі податки. Зниження податкового навантаження на доходи фізичних осіб (4,9% ВВП [3]) також вважаємо недоцільним. Як показали попередні дослідження, ефективна ставка ПДФО становить близько 8%. Окрім того, цей податок має перспективи збільшення навантаження на заможних громадян, передусім за рахунок оподаткування процентних доходів за депозитними рахунками. Зауважимо, що результати більш детального дослідження цього питання представлені у праці Кондратенко М. [4].

Отже, шукати можливості зменшення податкового навантаження слід у площині зміни ставок ПДВ (10% ВВП) та податку на прибуток (3,9% ВВП) [3]. Останній, на нашу думку, у перспективі має доповнювати систему доходів бюджету, а не відігравати в ній провідну фіскальну роль.

Для обґрунтування величини, на яку варто зменшити частку ПДВ і податку на прибуток у ВВП для побудови моделі оптимізації, проаналізуємо тенденції в їх динаміці з урахуванням передбаченого законодавством зменшення номінальних ставок зазначених податків відповідно до 17 та 16%. Держава розраховує на те, що зменшення ставок призведе до легалізації об'єктів оподаткування, а відтак – до розширення податкових баз.

Пригадаємо, що ставки ПДВ змінювалися тричі. Законом України «Про податок на додану вартість» (1991 р.) було встановлено ставку ПДВ у розмірі 28%, а вже через рік однойменним урядовим декретом ставку було знижено до 20%. Зважаючи на значний дефіцит бюджету, починаючи з 18.05.1993 р. вона знову піднялася до рівня 28%, але через два роки Постановою від 31.05.1995 р. Верховна Рада України знизила ставку ПДВ до 20% [5]. Цю ставку в 1997 р. було закріплено законом про ПДВ. Проаналізуємо, як змінювалася база оподаткування та надходження ПДВ унаслідок зниження ставки (табл. 1). Зауважимо: щоб уникнути втрат від зміни ставки на 8 в.п.,

Таблиця 1

Динаміка ВВП та ПДВ в Україні, 1995-2012 рр.

Рік	Показник, млрд. грн.		Темп зростання, %		Різниця між темпами зростання ВВП та ПДВ, в.п.	Частка ПДВ у ВВП, %	Коефіцієнт випередження темпу зростання ВВП над темпом зростання ПДВ
	ВВП	ПДВ	ВВП	ПДВ			
1995	54,5	4,5	-	-		8,3	
1996	81,5	6,2	149,5	137,8	11,7	7,7	1,09
1997	93,4	8,2	114,6	132,3	-17,7	8,8	0,87
1998	102,6	7,5	109,9	91,5	18,4	7,3	1,20
1999	130,4	9,0	127,1	120,0	7,1	6,9	1,06
2000	170,1	9,1	130,4	101,1	29,3	5,4	1,29
2001	204,2	10,4	120,0	114,3	5,7	5,1	1,05
2002	225,8	13,5	110,6	129,8	-19,2	6,0	0,85
2003	267,3	12,6	118,4	93,3	25,1	4,7	1,27
2004	345,1	16,7	129,1	132,5	-3,4	4,9	0,97
2005	441,5	33,8	127,9	202,4	-74,5	7,7	0,63
2006	544,2	50,4	123,3	149,1	-25,8	9,3	0,83
2007	720,7	59,3	132,4	117,7	14,7	8,2	1,13
2008	948,1	92,1	131,6	155,3	-23,7	9,7	0,85
2009	913,3	84,6	96,3	91,3	5,0	9,3	1,05
2010	1082,6	86,3	118,5	102,0	16,5	8,0	1,16
2011	1302,1	130,1	120,3	150,7	-30,4	10,0	0,80
2012	1408,9	138,8	108,2	106,7	1,5	9,9	1,01

Джерело: Розраховано авторами за даними [3; 6]

темпи зростання бази оподаткування мають на 40% випередити темпи зростання ПДВ.

Як свідчать дані, наведені в табл. 1, тільки у 1999 р. порівняно із 1995 р. вдалося досягти перевищення темпів зростання майже на 40%: ВВП зріс у 2,39 раза, а ПДВ – удвічі. Однак стверджувати, що це сталося саме завдяки зменшенню ставки податку на додану вартість некоректно, оскільки порівняння темпів зростання ВВП і ПДВ дає підстави для висновку про відсутність закономірності у взаємозв'язку цих показників. Як бачимо, у певні роки (1998, 2000, 2003, 2007, 2010) темпи зростання ВВП значно перевищують темпи зростання ПДВ, а в інші роки (1997, 2002, 2005, 2006, 2008, 2011 роки) – навпаки. У першому випадку це скоріше свідчить про ухилення від сплати ПДВ, у другому – про посилення заходів з адміністрування, наслідком яких є збільшення надходжень. Незважаючи на стабільність номінальної ставки ПДВ, яка від 1995 р. становить 20%, відчутні коливання у співвідношенні темпів зростання ВВП та ПДВ спостерігаються впродовж усього досліджуваного періоду, а частка ПДВ у ВВП мала мінімальне (4,7%) і максимальне (10%) значення [3]. Отже, на основі проведеного аналізу складно спрогнозувати, наскільки може змінитися в найближчій перспективі частка ПДВ у ВВП. Але щоб уникнути бюджетних втрат від зниження ставки ПДВ до 17%, база оподаткування повинна збільшитися на 17,6%. Навряд чи варто розраховувати на це з огляду на динаміку ВВП та ПДВ за період після прийняття Податкового кодексу.

Далі за аналогічною схемою проаналізуємо податок на прибуток. Умовні розрахунки щодо визначення темпів зростання оподаткованої бази для уникнення бюджетних втрат, проведені авторами, показали, що в разі щорічного, передбаченого Податковим кодексом України, зниження ставки податку на прибуток з 25 до 16% для збереження надходжень принаймні на існуючому рівні необхідно, аби база оподаткування цим податком у 2010–2014 рр. щороку зростала на 109–111%. У 2015 році, коли основна ставка має скоротитися на 3 в.п., темпи зростання бази оподаткування повинна становити 118,7% порівняно із 2014 роком. Порівняймо результати розрахунків із фактичними показниками (табл. 2).

Як свідчать дані табл. 2, істотне зростання оподаткованої бази для нарахування податку на прибуток (навіть значно більше, ніж розрахункова величина на рівні 109%) відбулося у 2011 р. (порівняно із 2010 р.), тобто після прийняття Податково-

го кодексу. Однак у 2012 р. та в першому півріччі 2013 р. ВВП зростав попри зменшення оподаткованого прибутку. У 2012 р. (порівняно із 2011 р.) скоротилася і частка податку на прибуток у ВВП. Але це не дає підстави для висновку, що зменшення надходжень податку на прибуток відбувається тільки через зниження ставки. На формування прибутку як об'єкта оподаткування впливають й інші фактори, зокрема кризові явища. Наведені статистичні дані доводять, що прибуток є нестабільним об'єктом оподаткування для держави, а тому його частка у структурі податкових надходжень має зменшуватися.

В оптимізаційну модель нами введено обмеження щодо верхньої та нижньої межі зміни по кожному із податків.

Оскільки точно визначити наскільки має зменшитися частка ПДВ і податку на прибуток у ВВП неможливо, ми пропонуємо умовно скоротити питому вагу ПДВ та податку на прибуток на 1,5% кожний. Мета нашої моделі – показати, що структурні зрушення у бік майнового оподаткування спричиняють збільшення надходжень, тож умовні показники частки ПДВ і податку на прибуток у ВВП вплинуть тільки на суму, а не на сам факт зростання доходів бюджету. У рамках моделі оптимізації структури податкової системи вважаємо за доцільне ввести обмеження для ПДВ на рівні 8,4% ВВП, а для податку на прибуток – 2,5%. Що ж стосується акцизного податку, податку на доходи фізичних осіб, збору за першу реєстрацію транспортних засобів, плати за землю, то верхню граничну межу їх часток у ВВП прийматимемо на рівні базового, 2012 року.

Ураховуючи результати оцінки тіньового сектору економіки, можна стверджувати, що реально вироблений в Україні ВВП становить 1902,0 млрд. грн. і є більшим, ніж говорить офіційна статистика (1408,9 млрд. грн.) [6], приблизно на 493 млрд. грн. (з огляду на те, що на неофіційний сектор економіки припадає 35% ВВП).

Авторами розраховано, що за рівня податкового навантаження 2012 р. (25,6% ВВП [3]) у разі відсутності ухилення від оподаткування можна було б отримати максимального можливі надходження – близько 486,9 млрд. грн. Зауважимо, що вітчизняна податкова система у 2012 р. забезпечила надходження в казну в сумі 360,57 млрд. грн. [7].

Таблиця 2

Фактичні показники ВВП та оподаткування прибутку, 2010-2013 рр.

Показник	2010	2011	2012	6 міс. 2013
ВВП, млрд. грн.	1082,6	1302,1	1409,9	653,5
Темп росту ВВП, % (до відповідного періоду попереднього року)	-	120,3	108,3	101,7
Прибуток підприємств до оподаткування, млрд. грн.	189,6	255,5	248,0	85,4
Темп росту прибутку, % (до відповідного періоду попереднього року)	-	134,8	97,1	97,5
Податок на прибуток, млрд. грн.	40,4	55,1	55,8	30,8
Номінальна ставка податку на прибуток, %	25	23	21	19
Ефективна ставка податку на прибуток, %	21,3	21,6	22,5	36
Частка податку на прибуток у ВВП, %	3,73	4,23	3,96	4,71

Джерело: Розраховано авторами за даними [3; 6]

В оптимізаційну модель були введені обмеження частки податків у ВВП відповідно до вищеприписаного обґрунтування. Нижня гранична межа – це середнє значення надходжень податку як частки у ВВП за останні п'ять років (але не більше верхньої граничної межі). Вихідні показники для здійснення оптимізації представлено в табл. 3 (стовпці 2-8).

Для безпосередніх розрахунків нами використано програмне забезпечення MS Excel «Пошук рішення», що дало змогу визначити структуру основних видів податків з метою максимізації надходжень (за рахунок оподаткування тінєвих доходів через податки на майно) за умови збереження існуючого рівня податкового навантаження. Вихідна та сформована в результаті розрахунків структура податкової системи наведена в табл. 3 (стовпці 2-4, 9-11).

що частка податку на майно може бути більшою, ніж закладено в модель.

Слід зауважити, що в моделі оптимізації не було враховано суми податку на процентні доходи за депозитами фізичних осіб. Згідно з офіційними даними НБУ, залишки коштів на депозитних рахунках громадян щороку зростають (окрім кризового 2009 року, коли спостерігалось незначне скорочення – на 2 в.п.), і станом на 01.01.2013 р. загальний обсяг вкладів фізичних осіб сягав 356,1 млрд. грн. [8]. Ураховуючи розмір загальної середньозваженої відсоткової ставки за депозитами (у 2012 р. – 12,6%), авторами розраховано, що ймовірні надходження до бюджету від податку на відсотки за депозитами в разі впровадження оптимізаційної моделі мають становити 2,24 млрд. грн. (а це лише 0,62% податкових надходжень, або 0,16% ВВП 2012 року).

Отримані дані щодо структурних змін у податковій системі України переконують нас у тому, що введення податку на майно дасть змогу зменшити загальне податкове навантаження. Для перевірки висунутої гіпотези ми поставили завдання визначити, якою має бути частка податків у ВВП, враховуючи податок на майно, щоб забезпечити фактичні надходження до бюджету на рівні 2012 р. за зменшення податкового навантаження до 25%. Результати дослідження наведено в табл. 4. Як свідчать розрахунки, зниження навантаження на 0,6 в.п. за нової структури системи податків майже не впливає на обсяги надходжень. Однак, зробивши зсув у бік оподаткування майна та пасивних доходів, є змога зменшити податкове навантаження на споживання і прибуток.

Висновки. Отримання додаткових надходжень або зниження загального податкового навантаження без ризику бюджетних втрат – це вагомий фінансовий ефект, яких можна досягти шляхом здійснення запропонованих нами структурних змін у податковій системі. Коефіцієнт структурних зрушень порівняно із чинною структурою має становити лише 6%,

Таблиця 3
Фактична та альтернативна структура податкових надходжень в Україні

Види податків	Фактичні податкові надходження (2012 р.) згідно із чинним законодавством			Обмеження оптимізаційної моделі				Альтернативні надходження за незмінної частки податкових надходжень у ВВП (при потенційному ВВП)			Коефіцієнт легалізації	Можливі надходження за альтернативною структурою з урахуванням коефіцієнта сплати, млрд. грн.	Структура податкових надходжень за альтернативною системою, скоригована на коефіцієнт легалізації (за навантаження 25,6%)
	Млрд. грн.	Структура, %	Частка у ВВП, %	Maximum limit, частка у потенційному ВВП		Minimum limit, частка в офіційному ВВП		Млрд. грн.	Структура, %	Частка в потенційному ВВП, %			
				%	млрд. грн.	%	млрд. грн.						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ПДВ	138,8	38,5	9,9	8,4	159,8	8,4	118,4	159,8	32,8	1	0,65	103,9	27,75
Акцизний податок	38,73	10,7	2,7	2,8	53,3	2,4	33,8	53,26	10,9	4	0,8	42,6	11,39
Податок на прибуток	55,79	15,5	4	2,5	47,6	2,5	35,2	47,55	9,77	2,5	0,65	30,9	8,26
Податок із доходів громадян	68,09	18,9	4,8	4,8	91,3	4,8	67,6	91,3	18,75	4,8	0,75	68,5	18,3
Плата за землю	12,58	3,5	0,9	0,9	17,1	0,9	12,7	17,12	3,52	0,9	0,95	16,3	4,35
Транспортний податок	0,69	0,2	0,1	0,1	1,9	0,1	1,41	1,9	0,39	0,1	1	1,9	0,51
Податок на нерухоме майно	0	0	0	2,9	55,2	0	0	55,16	11,3	3	0,95	52,4	14
Інші податки	45,86	12,7	3,2	3,2	60,9	2,8	39,5	60,86	12,5	3,2	0,95	57,8	15,45
Разом	360,6	100	25,6	25,6	486,9	21,9	308,55	486,91	100	25,6	-	374,2	100

Примітка: У 2012 р. частка ППП у ВВП становила 4%, але враховуючи необхідність зниження питомої ваги цього податку в загальній структурі, а також для встановлення межі обмеження за мінімальним значенням ми припускаємо, що його частка становить 2,5%. Аналогічно і щодо ПДВ.

Джерело: Розраховано авторами на основі власних розрахунків за статистичними даними [3; 6; 7]

Отримані результати було скориговано на коефіцієнт легалізації податків, оскільки максимально можливі надходження від ПДВ, акцизного податку і податку на прибуток та інших податків не будуть мобілізовані з причини приховування об'єктів оподаткування, що характерне для України. Коефіцієнт легалізації для аналізованих видів податкових платежів визначено на основі показника тінєвої економіки, оцінки податкових ризиків і рівня сплати податків.

Таким чином, можна підрахувати, що структурні зміни на користь майнових податків могли б додатково мобілізувати 13,6 млрд. грн. надходжень до бюджету, що на 3,8% більше, ніж у 2012 р.

За нашою оцінкою, для того щоб реально отримати надходження податку на майно у частці 2,9% потенційного ВВП, достатньо оподаткувати лише 0,4% загальної площі житлового фонду України або приблизно 0,8% житлової площі за ставкою 1% мінімальної заробітної плати за 1 кв. м. Звідси можна зробити висновок,

Таблиця 4
Частка податків у ВВП за умови зменшення податкового навантаження до 25%

Види податків	Фактична частка у ВВП (2012 р.), %	Розрахункова частка у ВВП, %	Сума податкових надходжень, млрд. грн.
Податок на прибуток підприємств	3,9	2,50	30,91
Податок на доходи фізичних осіб	4,8	4,27	60,51
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу	0,1	0,08	1,52
Плата за землю	0,9	0,88	15,06
ПДВ	9,9	8,40	103,85
Акцизний податок	2,8	2,79	42,45
Нерухоме майно	0,0	2,88	52,04
Інші податки	3,2	3,19	54,61
Загалом	25,6	25,0	360,95

Джерело: Розроблено авторами на основі власних розрахунків

тож кардинальних змін у систему оподаткування вносити не потрібно. Достатньо запровадити майнове оподаткування та оподаткування депозитів. Зменшення частки податків, від сплати яких легше ухилитися, спростить управління ними і забезпечить наповнюваність бюджету.

Література

1. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf
2. Тимченко О. М. Оптимізація структури податкової системи України в контексті мінімізації податкового боргу / О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. – К., 2009. – № 11(102). – С. 23–28.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>
4. Кондратенко М. Б. Податок на процентні доходи фізичних осіб за депозитами та його вплив на розподіл податкового навантаження в Україні / М. Б. Кондратенко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 7–8(2). – С. 53–56.
5. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minrd.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=71195
Стаття надійшла до редакції 30.11.2013

Reference

1. The President of Ukraine (2009). *Prosperous Society, Competitive Economy, Effective State* (Program of Economic Reforms on 2010-2014). Retrieved from http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf
2. Tymchenko, O., & Sybirianska, Yu. (2009). Optimization of the structure of tax system of Ukraine in the context of minimizing tax debt. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini (Formation of Market Relations in Ukraine)*, 11 (102), 23-28 (in Ukr.).
3. The Ministry of Finance of Ukraine (2013). *Official website*. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua/> (in Ukr.).
4. Kondratenko, M. (2013). Tax on Interest for Individuals' Deposits and its Impact on Tax Burden Distribution in Ukraine. *Ekonomichnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 7-8(2), 53-56 (in Ukr.).
5. The Supreme Council of Ukraine (2013). *Official website*. Retrieved from <http://www.rada.gov.ua> (in Ukr.).
6. The State Statistics Service of Ukraine (2013). *Official website*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.).
7. The Ministry of Revenue and Duties of Ukraine (2013). *Official website*. Retrieved from <http://www.minrd.gov.ua/> (in Ukr.).
8. The National Bank of Ukraine (2013). *Official website*. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=71195 (in Ukr.).
Received 30.11.2013

А. С. Нечаев

доктор экономических наук, профессор,
Иркутский государственный технический
университет, Россия
n-a-s@mail.ru

УДК 336.221.2

О. В. Антипина

кандидат экономических наук, доцент,
Иркутский государственный технический
университет, Россия
antipina_oksana@mail.ru

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ В РОССИИ: АНАЛИЗ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

Аннотация. В стимулировании инновационной активности одна из ключевых ролей отводится налоговой системе, которая призвана сформировать условия для спроса на инновационную продукцию, и модернизации экономики. При этом налоговая система не должна создавать барьеров для предложения инноваций, что на практике означает беспрепятственную деятельность налогоплательщиков, направленную на внедрение в производственные процессы результатов научных исследований и опытно-конструкторских работ, которые повышают производительность труда. В связи с этим в статье проанализирована динамика и структура основных федеральных налогов, поступающих в бюджетную систему РФ. Изучена динамика объема налоговых поступлений в зависимости от значений налоговых ставок. Предложена единая классификация налогов России по различным признакам, необходимая для проведения комплексного анализа налоговой системы страны.

Ключевые слова: классификация налогов, прямые и косвенные налоги, налоговые доходы, валовой внутренний продукт, налоговая ставка.

А. С. Нечаев

доктор економічних наук, професор, Іркутський державний технічний університет, Росія

О. В. Антипина

кандидат економічних наук, доцент, Іркутський державний технічний університет, Росія

ОПОДАТКУВАННЯ В РОСІЇ: АНАЛІЗ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Анотація. У стимулюванні інноваційної активності одна із ключових ролей відводиться податковій системі, що покликана сформувати умови для попиту на інноваційну продукцію, та модернізації економіки. При цьому податкова система не повинна створювати бар'єрів для пропозиції інновацій, що на практиці означає безперешкодну діяльність платників податків, спрямовану на впровадження у виробничі процеси результатів наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт, які підвищують продуктивність праці. У зв'язку з цим у статті проаналізовано динаміку та структуру основних федеральних податків, що надходять у бюджетну систему РФ. Вивчено динаміку обсягу податкових надходжень залежно від значень податкових ставок. Запропоновано єдину класифікацію податків Росії за різними ознаками, необхідну для проведення комплексного аналізу податкової системи країни.

Ключові слова: класифікація податків, прямі та непрямі податки, податкові доходи, валовий внутрішній продукт, податкова ставка.